

Bátran gügyögjünk a gyerekeknek – ha tudunk

„Ha felnőttek vagy nagyobb gyerekek egészen kicsi babákkal találkoznak, nem úgy beszélnek, ahogy szokták tenni, hanem egy speciálisan a babákhoz irányított nyelven, ezt nevezzük dajkanyelvnek” – vezet be a babakommunikációba dr. Fehér Krisztina tanársegéd, a Magyar Nyelvtudományi Tanszék kutatója.

– Amikor nyelvész lettem, azt éreztem, hogy a nyelvtankönyvek szárazak, mintha messze lennének az embertől. Felfigyeltem arra, hogy egyszer sem szerepelnek benne olyan szavak, mint ember, hallgató, beszélő, mintha a nyelvtan kapcsán pusztán kőbe vésett szabályokról lenne szó. Azt gondoltam, bizonyos problémák abból erednek, mert kivesszük a nyelvből a legfontosabbakat: a beszélőt, a beszélőkhöz kötődő változatosságokat, eltéréseket és a változást. Így jutottam a babákhoz, hisz ők kezdik el tanulni a nyelvet, vagyis a nyelv kialakulását és változását így folyamatában lehet kutatni – emlékszik vissza az érdekes terület vizsgálatának motivációira Fehér Krisztina, aki azt vallja, hogy csecsemők társaságában még azok is gügyögnek, akik magukon ezt észre sem veszik, sőt vehemensen tagadják, hogy valaha is így szóltak a gyerekekhez – még a legnagyobb macsók is.

EE: – Milyen jellegzetességei vannak a dajkanyelvnek?

– Az alap hangmagasság két-három oktávval feljebb tolódik, a beszédhangok képzései elnyújtottá válnak, különösen a magánhangzóké. Ez a beszéd rendkívül jól artikulált, és sokkal dallamosabb, hangsúlyosabb bizonyos szótagok produkciója. Akár furcsálljuk, akár nem, a kísérletek azt bizonyítják, hogy a babák ezt szeretik.

EE: – Hogy vizsgálták ezt a kutatók?

– Ezek a kísérletek a pszichológiából származnak. Az egyik legáltalánosabb eljárás, hogy kétféleképp beszélnek a babához: egyszer a hétköznapi módon, egyszer a dajkanyelven, és nézik, meddig találja érdekesnek az adott produkciót a baba. A mérések pedig a dajkanyelvet igazolják, arra sokkal jobban figyelnek a picik.



De ehhez tudományos kísérlet sem kell, akinek van baba a közelében, az jól tudja, hogy sokkal hamarabb figyel rá a gyerek, ha gügyögve szól hozzá.

EE: – Meg is van, rám miért nem figyelnek... A nyelvsajátítás folyamatát tekintve mi az álláspont a dajkanyelvel kapcsolatban? Megtanul-e a gyerek mindenki számára érthetően beszélni, ha csak így szólnak hozzá?

– Sokáig hasonló aggodalmaik voltak a szakembereknek is, azaz azt gondolták, hogy ez adott esetben káros is lehet – manapság viszont már ilyet nem gondolnak. Hasznosságát persze nem mindenki tartja elképzelhetőnek, vannak, akik inkább úgy vélik, gügyögő beszéd nélkül is elsajátítja a gyerek a nyelvet. A gügyögő beszéd akusztikáját vizsgáló kutatások azonban azt mondják, éppen azokat a tulajdonságokat emeli ki hangsúlyosan, amelyek kulcsot adnak a beszéd kód megértéséhez. Ez a csecsemők körülbelül olyan, mint amikor a felnőttek egy titkosírás kódját fejtik meg, amikor egy ismeretlen hangsorfolyam kódját kell feltörni. A dajkanyelv épp azokat a jegyeket emeli ki, amelyek mankók lehetnek.

EE: – Hogy gügyögjünk akkor helyesen?

– A dallamív eltúlzásával például. A babának a nyelvvel kapcsolatban az első tapasztalata az anyaméhben történik, a nyelv dallamvonalával találkozik. Ha ez el van túlozva, akkor erősebb vezérfonál lesz. Ez történik a nyelvórákon is gyakran, amikor túlartikulál a tanár. A magánhangzók elnyújtott képzése azért jótékony, mert ezek a leghangzósabb, az emberi beszédészlelés számára legkönnyebben megfogható hangok. A hangmagasság emelése azért szükséges, hogy mindez létrejöhessen: a normál beszédben annak a hangmagasság-intervallumnak, amit használhatnánk, csupán az alsó egyharmadát használjuk ki. Meg kell emelnünk a hangmagasságot, hogy lefelé és felfelé is eltúlozottan tudjuk megjeleníteni ezeket a mintákat.

EE: – Mindenki egyformán jó ebben, vagy vannak akár nemenként, akár korosztályonként különbségek?

– A dajkanyelvnek általános jegyei vannak, de azért meg lehet figyelni, hogy nem minden emberi hang tudja egyformán jól csinálni a produkciót. Vannak, akik sikeresebben jelenítik meg a beszéd kód feltéréséhez a babáknak ezeket a kulcsokat, a legjobbak ebben a szülőképes korú nők, vagy akik már szültek gyereket. Ezután következnek úgy általában a nők, majd a férfiak, az idősek és a gyerekek.

Szabó Laci

